Ohjelmistotuotanto

Luento 9

7.4.2014

Lisää suunnittelumalleja

Olion rikastaminen dekoraattorilla

- Joskus eteen tulee tarve lisätä olioon jotain ekstraominaisuuksia, pitäen kuitenkin olio sellaisena, että sitä käyttäviin ohjelmanosiin ei tarvitse tehdä muutoksia
- Dekoraattori (decorator) -suunnittelumalli tuo avun
 - http://sourcemaking.com/design_patterns/decorator
- Dekoraattorissa muodostetaan "rikastettu" olio, jolla on täysin sama rajapinta kuin oliolla, johon lisäominaisuuksia halutaan
 - Dekoraattoriolio yleensä delegoi varsinaisen tehtävän, eli olion vanhan vastuun suorittamisen alkuperäiselle oliolle
- Katsotaan ensin hieman yksinkertaisempaa tapausta
- ks https://github.com/mluukkai/ohtu2014/blob/master/web/luento9.md
 Dekoroitu Random
- Esimerkissä tehdään dekoroitu Random-olio, jonka avulla on mahdollista testata satunnaislukuja käyttävää ohjelmaa
 - Dekoroitu Random ottaa talteen kaikki arvotut luvut
 - Testissä käytetään dekoroitua versiota normaalin Randomin sijaan
 - Testi pääsee kysymään dekoroidulta randomilta arvotut numerot

Dekoroitu pino, pinotehdas ja rakentaja

- Tarkastellaan esimerkkejä Dekoroitu Pino ja Pinotehdas osoitteessa https://github.com/mluukkai/ohtu2014/blob/master/web/luento9.md
- Saamme dekoraattorin avulla hienosti tehtyä monen eri ominaisuuskombinaation omaavia pinoja
- Dekoroitujen pinojen luominen on monimutkaista, mutta Factoryn avulla saamme peitettyä monimutkaisuuden pinon käyttäjältä
- Factorystä muodostuu kuitenkin ongelma...
- Rakentaja (engl builder) -suunnittelumalli kuitenkin ratkaisee ongelman!
- Rakentajassa on kiinnitetty erityinen huomio metodien nimeämiseen:
 - Pinorakentaja rakenna = new Pinorakentaja();
 - Pino pino = rakenna.kryptattu().prepaid(10).pino();
- On haettu mahdollisimman luonnollista kieltä muistuttavaa luettavuutta
- Muodostettiin DSL (domain specific language) pinojen luomiseen
 - http://martinfowler.com/bliki/FluentInterface.html
 - http://www.infoq.com/articles/internal-dsls-java

Komposiitti ja proxy

- https://github.com/mluukkai/ohtu2014/blob/master/web/luento9.md olevat esimerkit Komposiitti ja Proxy demonstroivat jälleen kahta suunnittelumallia
- Komposiitti on tapa järjestää puu/rekursiomaisesti rakentuvia samankaltaisesti ulospäin käyttäytyviä olioita
 - http://sourcemaking.com/design_patterns/composite
- Komposiitti kapseloi yhden rajapinnan taakse joko yksittäisen olion (kuten esimerkissä erotinelementin) tai mielivaltaisen monimutkaisen elementeistä koostuvan puumaisen rakenteen
 - Käyttäjän eli esimerkissämme dokumentin kannalta yksittäisen elementin sisäisellä rakenteella ei ole merkitystä, elementti osaa tulostaa itsensä ja se riittää dokumentille
- Joskus käytettävä olio voi olla luonteeltaan sellainen, että olion itsensä käyttö on raskasta ja usein riittää että olioa edustaa joku muu siihen asti kunnes olioa itseään todellakin tarvitaan
- Tälläisissä tilanteissa proxy-suunnittelumalli tuo ratkaisun
 - http://sourcemaking.com/design_patterns/proxy
 - Esimerkissämme web-elementti toteutetettiin proxyn avulla

Luokan rajapinnan muuttaminen adapterilla

- Äsken käsiteltyjen suunnittelumallien, dekoraattorin, komposiitin ja proxyn yhteinen puoli on, että saman ulkokuoren eli rajapinnan takana voi olla yhä monimutkaisempaa toiminnallisuutta, joka on kuitenkin täysin kapseloitu käyttäjältä
- Tarkastellan nyt tilannetta, jossa käytettävissä on luokka, joka oleellisesti ottaen tarjoaa halutun toiminnallisuuden, mutta sen rajapinta on hieman vääränlainen esim. metodien nimien tai parametrien osalta
 - Perintä ei siis sovi ratkaisumenetelmäksi
- Alkuperäistä luokkaa ei kuitenkaan haluta tai voida muuttaa sillä muutos rikkoisi luokan muut käyttäjät
- Adapteri-suunnittelumalli sopii tällaisiin tilanteisiin
 - http://sourcemaking.com/design_patterns/adapter
- Tutkitaan esimerkkiä "adapteri" sivulta https://github.com/mluukkai/ohtu2014/blob/master/web/luento9.md
 - Pino adaptoidaan sopimaan rajapinnaltaan paremmin uuteen käyttötilanteeseen

Paluu suuriin linjoihin

- Arkkitehtuurin yhteydessä mainitsimme kerrosarkkitehtuurin, josta esimerkkinä oli Kumpula biershopin arkkitehtuuri
- Kerroksittaisuudessa periaate on sama kuin useiden suunnittelumallien ja hyvän oliosuunnittelussa yleensäkin kapseloidaan monimutkaisuutta ja detaljeja rajapintojen taakse
- Tarkoituksena ylläpidettävyyden parantaminen ja kompleksisuuden hallinnan helpottaminen
 - Kerroksen N käyttäjää on turha vaivata N:n sisäisellä rakenteella
 - Eikä sitä edes kannata paljastaa koska näin muodostuisi eksplisiittinen riippuvuus käyttäjän ja N:n välille
- Pyrkimys siihen että kerrokset ovat mahdollisimman korkean koheesion omaavia, eli "yhteen asiaan" keskittyvä
 - Käyttöliittymä
 - Tietokantayhteydet
 - Liiketoimintalogiikka
- Kerrokset taas ovat keskenään mahdollisimman löyhästi kytkettyjä

Domain Driven Design

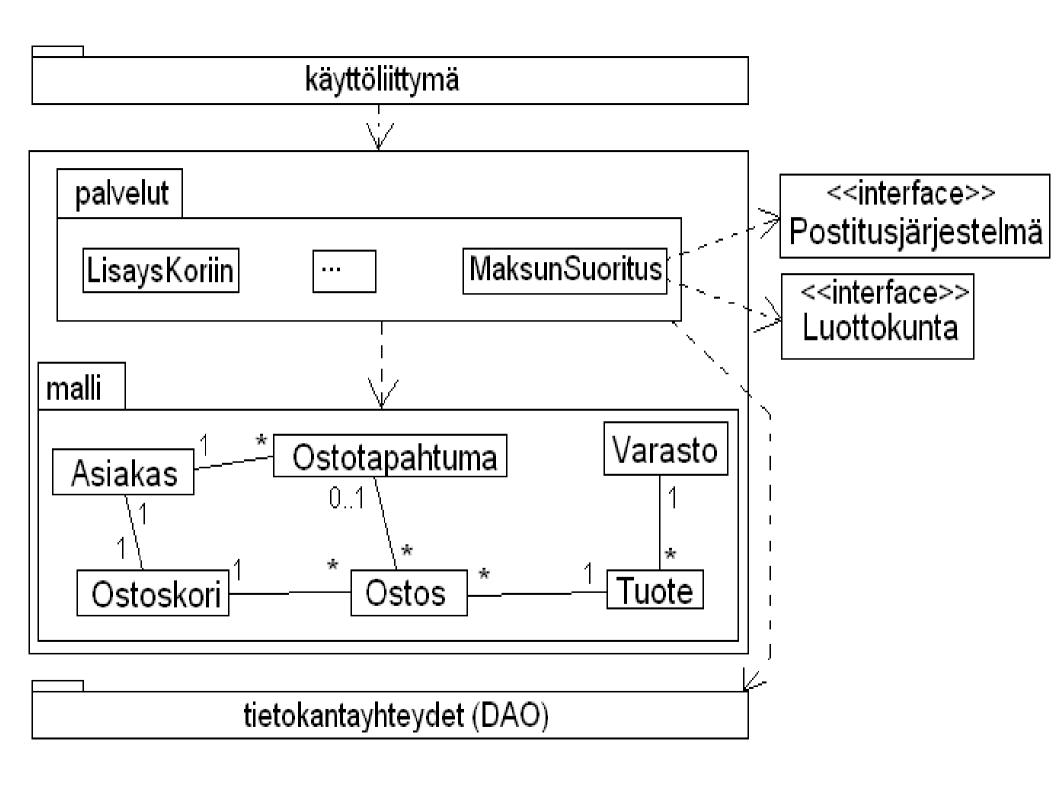
- Viimeaikaisena voimakkaasti nousevana trendinä on käyttää sovelluksen koodin tasolla nimentää, joka vastaa liiketoiminta-alueen eli "bisnesdomainin" terminologiaa
 - Yleisnimike tälle tyylille on Domain Driven Design, DDD
 - ks esim. http://www.infoq.com/articles/ddd-evolving-architecture
- Ohjelmiston arkkitehtuurissa on DDD:tä sovellettaessa (ja muutenkin kerrosarkkitehtuuria sovellettaessa) on kerros joka kuvaa domainin, eli sisältää liiketoimintaoliot
- Esim. Kumpula Biershopin domain-oliot:
 - Tuote
 - Varasto
 - Ostos
 - Ostoskori
 - Asiakas
 - Ostostapahtuma

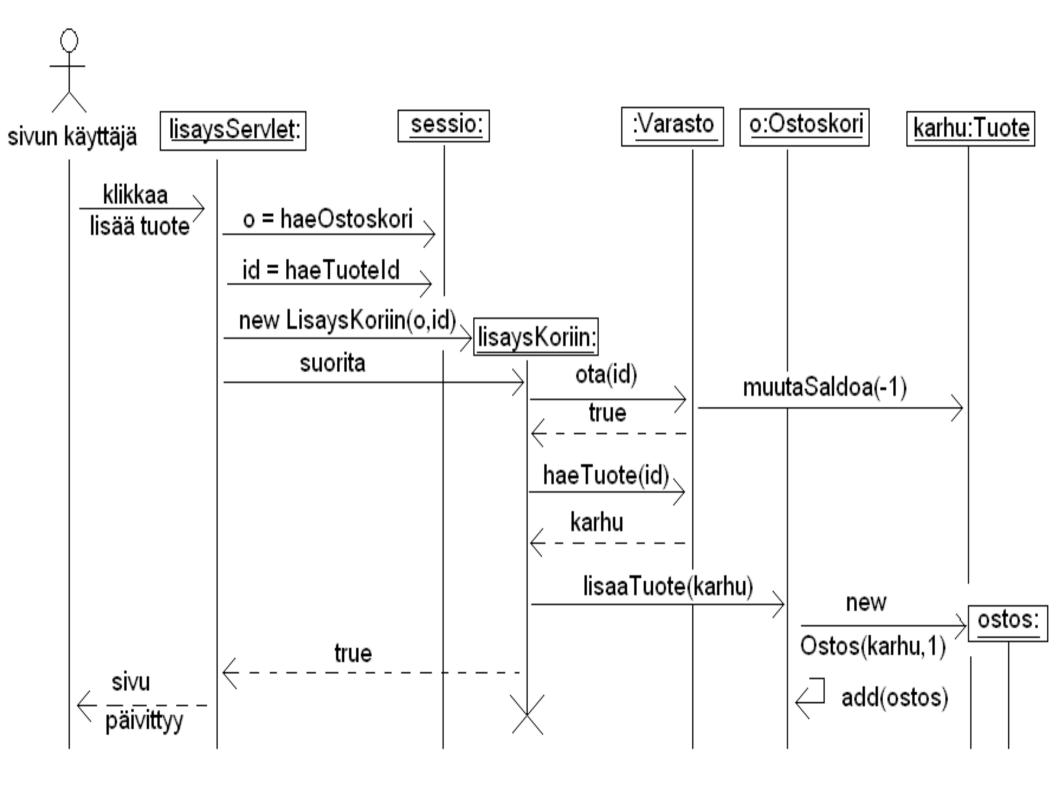
Domain Driven Design

- Domain-oliot tai osa niistä yleensä mäpätään tietokantaan
 - Mäppäyksessä käytetään usen DAO-suunnittelumallia, johon tutustuimme ohimennen laskareissa 3
 - DAO on oleellisesti sama asia jota kutsutaan data mapperiksi:
 - http://martinfowler.com/eaaCatalog/dataMapper.html
 - DAO:n lisäksi on muitakin mäppäystapoja, kuten Ruby on Railsin käyttämä Active Record http://martinfowler.com/eaaCatalog/activeRecord.html
- Domain-oliot tietokantaan mäppäävät komponentit muodostavat oman kerroksen kerrosarkkitehtuurissa
- Joissain suunnittelutyyleissä Domain-olioiden ja sovelluksen käyttöliittymän välissä on vielä erillinen palveluiden kerros
 - http://martinfowler.com/eaaCatalog/serviceLayer.html
- Palvelut koordinoivat domain-olioille suoritettavaa toiminnallisuutta, esim. ostoksen laitto ostoskoriin tai ostosten maksaminen
- Ideana on eristää palveluiden avulla kaikki sovelluslogiikka käyttöliittymältä

Palvelukerros Kumpula Biershopissa

- Palvelukerroksessa on jokaisen käyttöliittymätason toiminnallisuuden toteutus omana command-suunnittelumallin mukaisena oliona
 - Parin sivun päästä havainnollistavana esimerkkinä LisäysKoriin-olion luonti ja kutsu
 - LisäysKoriin-olio suorittaa kaiken interaktion domain-olioiden kanssa
 - Käyttöliittymä käyttää domain-olioita ainoastaan web-sivulla näytettävän datan renderöintiin
- Komento-oliot muodostavat oikestaan fasaadi-suunnitelumallin mukaisen eristävän kerroksen käyttöliittymän ja alempien kerrosten välille
 - Tarjoaa hyvin rajatun rajapinnan jonka kautta kerrosta käytetään, eristää kerroksen toiminnallisuuden täysin
 - http://sourcemaking.com/design_patterns/facade
- Sovelluslogiikan testaaminen ilman käyttöliittymää onnistuu helposti yksikkötesteillä testaamalla command-olioiden ja domain-olioiden interaktiota

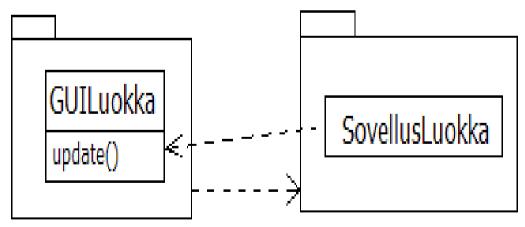

Model View Controller el MVC -malli

- MVC-mallilla tarkoitetaan periaatetta, jonka avulla malli (model) eli liiketoimintalogiikan sisältävät oliot (esim. domain-oliot) eristetään käyttöliittymän näytöt (view) generoivasta koodista
 - Kumpula Biershopissa on oikeastaan sovellettu WebMVC:tä, eli MVC:n www-sovelluksiin sopivaa varianttia
- Ideana on laittaa näytön/näytöt generoivan koodin ja sovelluslogiikasta huolehtivien olioiden väliin kontrolleri (controller)
- Kontrolleri huolehtii esim. nappien klikkaamisen tai web-sovelluksissa osoitteisiin navigoinnin tai lomakkeiden lähettämisen edellyttävän toiminnallisuuden suorittamisesta kutsumalla sopivia modelin olioita
- Näytöt generoivat käyttäjälle näytettävän käyttöliittymän käyttäen joko suoraan malleissa olevaa dataa tai saamalla datan kontrollerin välityksellä (kuten WebMVC:ssä tapahtuu)
 - ks. https://github.com/mluukkai/ohtu2014/blob/master/web/luento9.md kohta MVC
- Model ei tunne kontrollereja eikä näyttöjä ja samaan modelissa olevaan dataan voikin olla useita näyttöjä

Riippuvuuksien eliminointi

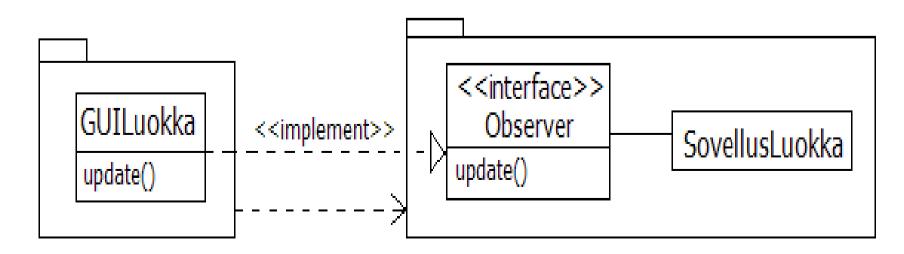
- Kerrosarkkitehtuurissa ja MVC-mallin mukaisissa sovelluksissa törmätään usein tilanteeseen, jossa sovelluslogiikan on kerrottava käyttöliittymälle jonkin sovellusolion tilan muutoksesta, jotta käyttöliittymä näyttäisi koko ajan ajantasaista tietoa
- Tästä muodostuu ikävä riippuvuus sovelluslogiikasta käyttöliittymään
- Kuvitellaan, että sovelluslogiikka ilmoittaa muuttuneesta tilasta kutsumalla jonkin käyttöliittymän luokan toteuttamaa metodia update()
 - Parametrina voidaan esim. kertoa muuttunut tieto

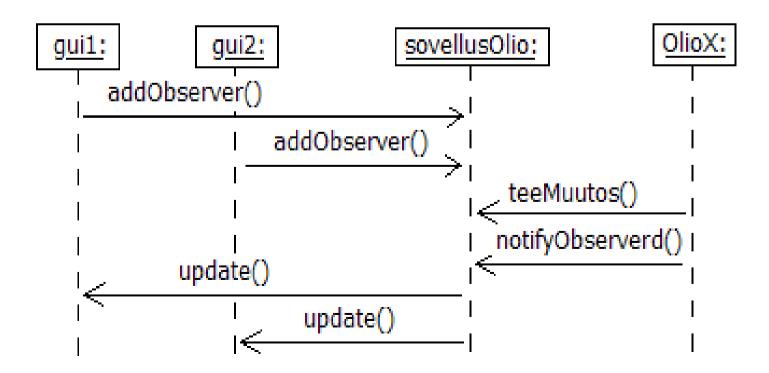
- Riippuvuus saadaan eliminoitua observer-suunnittelumallilla
 - Ks https://github.com/mluukkai/ohtu2014/blob/master/web/luento9.md kohta Observer

Riippuvuuksien eliminointi observer-suunnittelumallilla

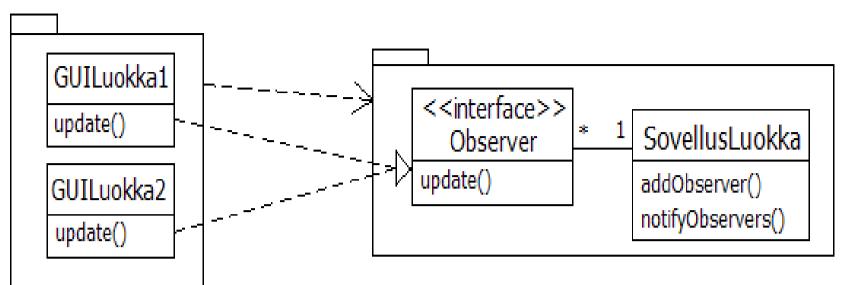
- Määritellään rajapinta, joka sisältää käyttöliittymäluokan päivitysmetodin update(), jota sovellusluokka kutsuu
 - Alla rajapinnalle on annettu nimeksi Observer
- Käyttöliittymäluokka toteuttaa rajapinnan, eli käytännössä toteuttaa update()-metodin haluamallaan tavalla
- Sovellusluokalle riittää nyt tuntea ainoastaan rajapinta, jonka metodia update() se tarvittaessa kutsuu
- Nyt kaikki menee siististi, sovelluslogiikasta ei enää ole riippuvuutta käyttöliittymään ja silti sovelluslogiikka voi kutsua käyttöliittymän metodia
 - Sovellusluokka tuntee siis vain rajapinnan, joka on määritelty sovelluslogiikkapakkauksessa

- Kyseessä on **observer** eli tarkkailijasuunnittelumalli
 - http://sourcemaking.com/design_patterns/observer
- Jos käyttöliittymäolio haluaa tarkkailla jonkun sovellusolion tilaa, se toteuttaa
 Observer-rajapinnan ja rekisteröi rajapintansa tarkkailtavalle sovellusoliolle
 - Sovellusoliolla metodi addObserver()
 - Näin sovellusolio tuntee kaikki sitä tarkkailevat rajapinnat
- Kun joku muuttaa sovellusolion tilaa, kutsuu se sovellusolion metodia notifyObservers(), joka taas kutsuu kaikkien tarkkailijoiden update()- metodeja, joiden parametrina voidaan tarvittaessa välittää muutostieto

Observer-suunnittelumalli


```
class Sovellusluokka{
                                                     Interface Observer{
ArrayList<Observer> tarkkailijat;
                                                       void update();
void addObserver(Observer o){
   tarkkailijat.add(o);
                                                     GUILuokka implements Observe {
void notifyObservers(){
                                                       void update(){
                                                             /* päivitetään näyttöä */
   for ( Observer o : tarkkailijat) o.update();
                                                       /* muu koodi*/
/* muu koodi */
```